

**UNIVERSITATEA „NICOLAE TITULESCU”
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ**

**REZUMAT
TEZĂ DE DOCTORAT**

**Recunoașterea și punerea în executare în România a
hotărârilor pronunțate în Uniunea Europeană prin care au
fost aplicate pedepse privative de libertate**

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Ioan Chiș

Student-doctorand:

Andrei Claudiu Rus

București

2023

REZUMAT

În condițiile în care criminalitatea transnațională organizată a dobândit o amploare din ce în ce mai mare odată cu recunoașterea unei libertăți de circulație sporite între statele membre ale Uniunii Europene și corelativ, a crescut numărul cetățenilor străini încarcerați în alte state decât cele ale căror resortisanți sunt aceștia, un studiu aprofundat al procedurii recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești în materie penală este de natură să contribuie la o mai bună înțelegere, mai ales de către practicieni, a instrumentelor specifice cooperării judiciare internaționale și la o mai eficientă aplicare a acestora în concret.

Noutatea temei de cercetare propusă este determinată, pe de-o parte, de împrejurarea că România a aderat la Uniunea Europeană relativ recent în termenii necesari pentru consolidarea unui stat de drept care trebuie să se adapteze la o paradigmă juridică pe care comunitatea europeană o conturează de mult timp, iar pe de altă parte, de continua evoluție a acquis-ului european și a principiilor care derivă din jurisprudența instanțelor internaționale. Instanțele judecătorești naționale se văd adesea puse în situația de a proceda la interpretarea unor dispoziții cuprinse în acte de drept european, iar o sistematizare a principalelor norme incidente în materia recunoașterii și a punerii în executare a hotărârilor străine, cu trimitere la deciziile Curții de Justiție a Uniunii Europene în materie, se poate dovedi de un real folos pentru practicieni.

Utilitatea temei cercetate este reflectată de faptul că transpunerea unora dintre documentele europene nu s-a realizat cu acuratețe, iar dispozițiile din legislația națională nu oferă suficiente mijloace de interpretare a voinței legiuitorului pentru soluționarea ipotezelor care pot apărea în cauzele ce au ca obiect recunoașterea hotărârilor străine prin care au fost aplicate pedepse privative de libertate.

În acest context, fără a avea pretenția unei abordări exhaustive, lucrarea de față își propune să ofere răspunsuri la principalele probleme care pot apărea în determinarea elementului central al recunoașterii hotărârilor străine prin care au fost aplicate pedepse privative de libertate (**Partea I**) și la cele care se circumscriu procedurii de recunoaștere și punere în executare a acestora pe teritoriul României (**Partea a II-a**). Lucrarea este așadar împărțită în două părți, una care prezintă un pronunțat accent teoretic și cea de-a doua, ancorată cu preponderență în jurisprudența instanțelor judecătorești, care încearcă să ofere răspunsuri la probleme mai degrabă practice. Explicația acestei abordări rezidă în distincția dintre *elementul central al recunoașterii* – reprezentat de chiar pedeapsa privativă de libertate și care presupune astfel o analiză a conceptului atât din perspectiva evoluției

legislative, cât și a doctrinei în materie și *obiectul procedurii de recunoaștere* – care, astfel cum este definit prin lege, este circumscris verificării îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru recunoaștere și punere în executare a hotărârii judecătorești transmise de statul emitent.

În cadrul **Părții I**, în **Secțiunea I** se dorește lămurirea conceptului de „pedeapsă”, atât prin raportare la abordările doctrinare și la evoluția legislativă, cât și printr-o incursiune în teoriile fundamentului pedepsei, concluzionând că în condițiile în care „reabilitarea socială” este scopul declarat al Deciziei-cadru 2008/909, legiuitorul european pare să îmbrățișeze teoriile utilitare ale fundamentului pedepsei.

Secțiunea a II-a urmărește pe parcursul a două capitole să exploreze natura și tipurile pedepselor privative de libertate prevăzute de legislațiile celor mai multe dintre statele membre ale Uniunii Europene, cu reliefaarea eventualelor diferențe față de cele prevăzute de Codul penal român, în vederea oferirii unor repere pentru adaptarea acestor sancțiuni în cadrul procedurii de recunoaștere. Am concluzionat că natura sau tipul pedepselor privative de libertate prevăzute de legislațiile statelor membre este una cvasi-unitară, diferențele fiind date mai degrabă de terminologia folosită ori de regimul de executare a acestora.

Secțiunea a III-a a urmărit o sistematizare a criteriilor folosite în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene pentru calificarea anumitor sancțiuni drept pedepse (privative de libertate), acestea fiind indispensabile în analizarea compatibilității pedepselor de natură sau cu denumiri diferite prevăzute de legislațiile naționale ale statelor membre ale Uniunii Europene. Am arătat că, în contextul suveranității statelor membre și al autonomiei recunoscute în favoarea acestora în procesul de legiferare în raport cu particularitățile socio-politice și cu politicile penale proprii, s-a dovedit necesară elaborarea unui set de criterii specifice care să poată servi la armonizarea sancțiunilor și la asigurarea realizării scopului și funcțiilor acestora. Aceste criterii au luat naștere pentru prima dată în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și au fost „împrumutate” fără rezerve de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene, astfel încât, în prezent, orice autoritate judiciară din statele membre are posibilitatea de a aprecia asupra naturii unei sancțiuni prevăzute de legislația națională și de a decide dacă aceasta intră sau nu sub incidența procedurii de recunoaștere a hotărârilor străine.

Secțiunea a IV-a cuprinde analiza propriu-zisă a elementului central al recunoașterii - pedeapsa - și a excepțiilor de la dispozițiile ce pot fi recunoscute din perspectiva Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, strict însă în ceea ce privește pedepsele privative de libertate, fără a include deci

alte măsuri care ar avea un efect similar. În egală măsură, au fost abordate particularitățile recunoașterii pedepselor aplicate în cazul pluralității de infracțiuni, acestea fiind în realitate cele care generează cele mai multe probleme de interpretare a dispozițiilor legale incidente și subsecvent, practica judiciară neunitară la nivelul instanțelor. Am arătat că, din păcate, ca urmare a unei transpuneri imperfecte a dispozițiilor Deciziei-cadru 2008/909, legiuitorul român a reglementat într-o manieră neclară posibilitatea de adaptare a pedepselor aplicate pentru diferite forme de pluralitate de infracțiuni, fapt care a condus la pronunțarea unor soluții criticabile și neunitare, deși instanța supremă a intervenit prin mecanismele de unificare a practicii judiciare. În consecință, am concluzionat că *de lege ferenda* ar fi necesară și oportună includerea în cuprinsul dispozițiilor art. 166 alin. (8) lit. b) din Legea nr. 302/2004 a sintagmei „pedeapsa aplicată pentru o pluralitate de infracțiuni” și stabilirea regulii de comparare cu maximul general prevăzut de legea română sau cu suma pedepselor individuale aplicate în toate ipotezele pe care le-ar include pluralitatea, alături de instituirea obligativității recunoașterii și a hotărârii străine ce ar constitui primul termen al recidivei. Analiza elementului central al recunoașterii nu putea ignora și excepțiile de la dispozițiile ce pot fi recunoscute, dar mai ales, ipoteza recunoașterii în vederea producerii de alte efecte juridice decât cel al executării în regim de detenție a pedepsei și care generează atâtea probleme în practica judiciară. Pornind însă de la jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene am încercat să lămurim, măcar în parte, chestiunile legate de semnificația sintagmei „alte efecte juridice” și de limitele în care acestea pot influența hotărârea străină recunoscută în raport cu dispozițiile Deciziei-cadru 2008/675 privind luarea în considerare a condamnărilor în statele membre ale Uniunii Europene în cadrul unui nou proces penal.

Secțiunea a V-a urmărește o expunere sintetică a principalelor probleme legate de condițiile de executare a pedepselor privative de libertate în diferite state din Uniunea Europeană, problemele structurale constatate de către instanțele internaționale putând constitui în anumite condiții veritabile limitări sau excepții în aplicarea principiului recunoașterii reciproce. Am arătat că, deși improbabilă, o situație în care autoritățile judiciare ale statului de executare ar constata că propriul stat nu asigură standardele minimale pentru evitarea concluziei unui risc în sensul încălcării art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului nu poate fi exclusă, ipoteză în care acestea ar avea posibilitatea, în considerarea jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene și a situațiilor excepționale care permit derogări de la principiul încrederii reciproce, să respingă cererea de recunoaștere și transfer în vederea executării pedepsei privative de libertate.

Partea a II-a a lucrării încearcă să găsească răspunsuri la problemele care se circumscriu procedurii de recunoaștere și punere în executare a acestora pe teritoriul

României, fiind structurată în două secțiuni. Am arătat că deși, aparent, sintagma „procedura de recunoaștere” sugerează o puternică ancorare în dispozițiile Codului de procedură penală și în general, în dreptul procesual penal, în realitate, aceasta se referă la verificarea îndeplinirii condițiilor prevăzute de Legea nr. 302/2004, condiții care își găsesc adeseori corespondentul legal în dreptul penal substanțial ori în cel execuțional.

Secțiunea I urmărește pe parcursul a două capitole o expunere a aquis-ului european în materie, încercând o clarificare a aplicabilității instrumentelor juridice de drept european *ratione materie* și *ratione temporis* și respectiv, a cadrului legislativ național, prin raportare la evoluția instrumentelor juridice internaționale menite să asigure o mai eficientă cooperare judiciară internațională. Secțiunea încearcă să prezinte întreaga evoluție a aquis-ului european, care s-a concretizat în adoptarea de către legiuitorul european a Deciziei-cadru 2008/909 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală care impun pedepse sau măsuri privative de libertate în scopul executării lor în Uniunea Europeană și care a fost transpusă în legislațiile naționale de către toate statele membre.

În ceea ce privește cadrul legislativ național, privind într-o notă critică Legea nr. 302/2004, o primă observație a fost aceea că preluarea *ad literam* a normelor cuprinse în instrumente juridice internaționale nu se dovedește a fi cea mai inspirată alegere pentru legiuitorul român, întrucât exprimările, termenii folosiți sau succesiunea abordării diverselor instituții juridice nu sunt unele familiare pentru profesioniștii dreptului. Frazele folosite în textele legii sunt uneori prea lungi, cuprind mai multe dispoziții sau includ excepții alături și imediat după regulă, chestiuni care fac deosebit de greoaie parcurgerea normelor legale și ridică multiple probleme de interpretare.

În consecință, am propus pe parcursul lucrării, în primul rând, o abordare diferită a normelor legale, o veritabilă „hartă” a reglementării, urmărind succesiunea verificărilor pe care le impune procedura de recunoaștere a hotărârilor judecătorești străine prin care au fost aplicate pedepse privative de libertate.

O a doua observație a fost aceea că dincolo de principiile cooperării loiale a statelor membre și de supremația dreptului european, care impun interpretarea legii naționale conform reglementărilor de drept european, uneori transpunerea normelor europene în legislațiile naționale întâmpină bariere generate de limbajul specific actelor juridice internaționale, inclusiv diferențe de terminologie sau traduceri inexacte. Din acest motiv, am încercat să propunem o sistematizare a normelor și interpretări ancorate în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene sau oferite de literatura de specialitate străină pentru a asigura o mai bună înțelegere a principiilor pe care Decizia-cadru le consacră și pe care legea națională le-a preluat uneori într-o manieră prea puțin comprehensibilă.

În cadrul **Secțiunii a II-a** am realizat o analiză propriu-zisă a procedurii și a condițiilor în care poate avea loc recunoașterea hotărârilor străine prin care au fost aplicate pedepse privative de libertate, aceasta fiind structurată în trei capitole.

În **Capitolul I** sunt analizate condițiile generale și speciale pentru recunoaștere, fiind expuse pe larg aspecte referitoare la cerința dublei incriminări ori cea ca persoana condamnată să trăiască în România și să aibă o rezidență continuă și legală pe teritoriul României pentru o perioadă de cel puțin 5 ani, condiții pe care am încercat să le explicăm prin raportare la jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene. De asemenea, o analiză mai amănunțită a vizat condiția negativă a inexistenței unui motiv de refuz al recunoașterii și executării, motive care (cel puțin cele obligatorii) puteau constitui în egală măsură condiții speciale pentru recunoașterea hotărârii străine. Din perspectiva principiului *ne bis in idem*, am arătat că, întrucât legea română nu acoperă explicit și ipoteza în care a fost pronunțată o hotărâre definitivă în România de *achitare* pentru aceleași fapte, prin Legea nr. 302/2004 s-a realizat o transpunere defectuoasă a dispozițiilor Deciziei-cadru 2008/909, care prevăd drept temei de refuz al recunoașterii și executării ipoteza în care „executarea pedepsei *ar contraveni principiului non bis in idem*”, fără a face distincție în raport cu soluția pronunțată. În mod similar, legiuitorul român, la momentul transpunerii Deciziei-cadru 2008/909, a preluat excepțiile care permit recunoașterea hotărârii de condamnare a persoanei judecate *in absentia*, încercând o adaptare a acestora la legislația națională. Din păcate însă, a fost omisă transpunerea explicită a cerinței care se referă la stabilirea *fără echivoc* a faptului că persoana în cauză a avut cunoștință de procesul stabilit, fapt care a generat numeroase dificultăți în practică. Tot din perspectiva motivelor de nerecunoaștere, am constatat că prin Legea nr. 302/2004 s-a realizat o transpunere inexactă a prevederilor art. 9 lit. g) din Decizia-cadru 2008/909, potrivit cărora constituie temei în baza căruia poate fi refuzată recunoașterea și executarea hotărârii străine situația în care „pedeapsa a fost aplicată unei persoane care, în temeiul legislației statului de executare, *datorită vârstei sale*, nu putea răspunde penal pentru faptele cu privire la care s-a emis hotărârea judecătorească”, întrucât legiuitorul român nu a particularizat temeiul de refuz acestei cauze. Or, menționarea generică a motivului de refuz constând în aceea că persoana nu răspunde penal potrivit legii penale române riscă să conducă în practică la examinarea și a altor cauze, cum sunt cele de neimputabilitate, fapt care ar fi de natură să înfrângă autoritatea de lucru judecat a hotărârii străine. Am încercat astfel, să argumentăm și să convertim aceste observații în propuneri *de lege ferenda* și credem că legea națională ar trebui să preia întocmai exprimarea folosită în cuprinsul deciziei-cadru, care impune „primirea efectivă” a unei informări oficiale de către persoana acuzată și în consecință reținerea ca neechivocă a împrejurării că a avut cunoștință despre proces, precum și

limitarea dispoziției din legislația națională la vârsta persoanei drept cauză pentru care aceasta nu răspunde penal.

În **Capitolul II**, am arătat că procedura circumscrisă mecanismului de cooperare judiciară presupune parcurgerea a două etape: inițierea procedurii, care are mai degrabă rolul unei proceduri filtru, menită să asigure sustenabilitatea cererii de recunoaștere a hotărârii străine și de a evita astfel cazurile de refuz care ar genera aparența unei lipse de consistență a principiului încrederii și recunoașterii reciproce și recunoașterea propriu-zisă, în care atribuțiile autorităților implicate au un caracter jurisdicțional.

Continuând în notă critică în ceea ce privește cadrul legislativ național, am arătat că inițierea procedurii presupune desfășurarea de activități de către organe non-judiciare, având mai degrabă un caracter administrativ. În acest context, am semnalat din nou modalitatea defectuoasă de redactare a Legii nr. 302/2004, pe de-o parte prin prisma stabilirii atribuțiilor instituțiilor implicate în cuprinsul unor articole disparate în corpul legii, precum și includerea în categoria verificărilor efectuate a unor condiții referitoare la fondul cererii de recunoaștere și punere în executare a hotărârii judecătorești străine și care în mod normal excedează acestei etape lipsite de caracter jurisdicțional.

În contextul procedurii judiciare, o atenție aparte a fost acordată soluțiilor de admitere a cererilor de recunoaștere a hotărârilor străine care implică și o adaptare a pedepselor aplicate, procedură strâns legată de aspectele analizate în Partea I a lucrării referitoare la elementul central al recunoașterii. De altfel, cele mai multe dintre problemele apărute în practica judiciară se circumscriu problematicii adaptării pedepselor aplicate pentru comiterea unor forme de pluralitate de infracțiuni, probleme care subzistă în pofida pronunțării unor soluții obligatorii de către Înalta Curte de Casație și Justiție în cadrul mecanismelor de unificare a practicii judiciare. Am arătat că neîndeplinirea condițiilor aferente primei etape prezintă particularitatea că nu va împiedica o reiterare a solicitării de recunoaștere, în timp ce în cadrul celei de a doua etape, la nivel de principiu, soluțiile pronunțate de instanțe vor dobândi autoritate de lucru judecat, astfel încât în cazul respingerii solicitării nu va putea fi reiterată cererea de recunoaștere.

În final, în **Capitolul III** am analizat procedurile asociate executării pedepsei după rămânerea definitivă a hotărârii de recunoaștere, acestea fiind supuse în exclusivitate legii române. Odată recunoscută hotărârea străină, acesta este integrată în ordinea juridică internă a statului de executare și considerată a produce efecte similare celor pronunțate de instanțele acestuia din urmă. În consecință, apare ca fiind firească supunerea executării pedepsei privative de libertate legii statului de executare în toate componentele ei, însă, ținând cont de scopul declarat al Deciziei – cadru 2008/909, rezultă implicit o obligație de adaptare a legislației naționale la standardele europene referitoare la condițiile de detenție

și în general, la condițiile de executare a acestor tipuri de sancțiuni pentru a se asigura efectivitatea dezideratului reintegrării în societate a persoanelor condamnate.

Analiza pe care am expus-o pe parcursul acestei lucrări încearcă să reliefeze faptul că, în cadrul Uniunii Europene, spațiu unic de libertate și siguranță în care drepturile și libertățile fundamentale ale omului au o importanță primordială, legislațiile statelor membre tind să se armonizeze sub influența legiuitorului european, iar granițele interne în sensul tradițional încep să dispară. Consecința firească, în opinia noastră, este aceea că în viitor acest spațiu va fi marcat și de unicitate juridică, existând o preocupare pentru armonizarea legislațiilor penale și de procedură penală, cel puțin în materia procedurilor care implică un caracter transnațional și care vor conduce la o veritabilă lege penală europeană (*European criminal law*).

În consecință, instanțele naționale ale statelor de executare trebuie să dea dovadă de o abordare flexibilă în examinarea condițiilor în care se poate realiza recunoașterea și punerea în executare a hotărârilor străine prin care au fost aplicate pedepse privative de libertate, asigurând efectivitatea principiului recunoașterii reciproce, în echilibru cu respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.